

Asia: VN/22967/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamiseksi. Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijat siirretään yleisen asumistuen piiristä takaisin opintotuen asumislisän piiriin. Esityksen mukaan asumislisään olisivat oikeutettuja opiskelijat, joka asuvat vuokra- tai asumisoikeusasunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa majoituksessa. Asumislisän määrä on enintään 80 prosenttia kuukausittaisista ja kuntaryhmittäin määräytyvistä enimmäisasumismenosta. Lisäksi esitetään tarkistettavaksi eräiden kiinteiden asumislisien määriä toteutuneen kustannuskehityksen perusteella. Asumislisän euromäärät esitetään sidottavaksi kansaneläkeindeksiin, jolloin niitä tarkistettaisiin jatkossa kustannuskehityksen perusteella vuosittain. On kuitenkin huomioitava, että tämä tehtäisiin vasta sitten, kun pääministeri Orpon hallituksen päätös etuuskien indeksijäädytyksistä on lakannut.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025.

Vaikkei Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK saanut varsinaista lausuntopyyntöä, haluamme tuoda esiin, että Orpon hallitus on tehnyt lukuisia leikkauksia sosiaaliturvaan, jotka kohdistuvat osin samoihin henkilöihin. Asumistukea saaviin opiskelijoihin on jo kohdistunut yleiseen asumistukeen tehdyt mittavat leikkaukset ja nyt esitetty siirto asumislisän piiriin tulee leikkaamaan valtaosan asumisen tukea saavien opiskelijan toimeentuloa. Heikentynyt toimeentulo voi vaikeuttaa opintojen suorittamista, lisätä mielenterveyden ongelmia sekä opintojen keskenjättämistä. Tästä syystä SAK ei kannata hallituksen esitystä.

SAK lausuu esityksestä tarkemmin seuraavaa:

Sosiaaliturvaa tulee uudistaa sen omista lähtökohdista, ei valtiontalouden säästöjen takia

Hallituksen esityksen keskeinen ehdotus on siirtää muut kuin lasta huoltavat opiskelijat yleisestä asumistuesta 1.8.2025 käyttöön otettavan opintotuen asumislisän piiriin. Opiskelijat siirrettiin asumislisän piiristä yleisen asumistuen piiriin elokuussa 2017.

Esityksen tavoitteena on valtiontalouden säästötavoitteiden vuoksi vähentää opiskelijoiden asumisesta aiheutuvia menoja. SAK huomauttaa, että sosiaaliturvajärjestelmiä ei tule uudistaa valtiontalouden säästöjen takia, vaan tavoitteena tulee olla uudistaminen sosiaaliturvan omista lähtökohdista, kuten esimerkiksi etuuden riittävyyden näkökulmasta. Pääministeri Orpon hallitus on jo toteuttanut mittavat leikkaukset eri sosiaaliturvaetuuksiin, jotka usein kohdistuvat samoihin henkilöihin.

Hallituksen esityksen tavoitteena on lisäksi uudistaa aiemmin käytössä ollut asumislisä yhteisasumista suosivaksi ja taloudellisesti houkuttelevaksi. SAK kuitenkin korostaa, että Orpon hallitus on päättänyt supistaa ARA-tuotantoa. Jo nyt kaikille opiskelijoille ei riitä varsinaisia opiskelija-asuntoja. Lisäksi soluasuntoja on yhä vähemmän eikä muita kohtuuhintaisia asuntoja välttämättä ole tarjolla. Kohtuuhintaisten asuntojen vähyys ja edelleen pienenevä asumisen tukemiseen tarkoitettu etuus voi yhdessä johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin toimeentulohaasteiden kanssa.

Hallituksen esityksen toimet tulevat merkitsemään valtaosalle yleisen asumistuen piirissä olevista opiskelijoista siirtymistä opintotuen asumislisän piiriin. Asumislisä on tasoltaan yleistä asumistukea matalampi. Opiskelijoiden siirto asumislisän piiriin tulee tarkoittamaan etuuden heikentymistä valtaosalla asumistukea saavilla opiskelijoilla. Heikennyksen vaihteluväli on suuri, noin 25–60 euroa kuukaudessa. Toimeentulon heikkeneminen tulee lisäämään viimesijaisen etuuden, toimeentulotuen, tarvetta. Toimeentulotuki on usein kuitenkin passivoiva etuus.

Asumistukea on mahdollista maksaa jokaiselta kalenterikuukaudelta vuodessa. Keskimäärin asumistukea on maksettu yksin asuvilla 8,6 kuukautta ja muille 7,3 kuukautta. Asumislisää sen sijaan maksetaan vain opiskelukuukausilta, joten yleensä sitä ei makseta kesäkuukausilta. Asumislisää maksetaan keskimäärin 6,6 kuukautta. SAK huomauttaa, että kaikissa opinnoissa kesäopintojen tekeminen ei ole mahdollista, mikä tarkoittaa sitä, että opiskelijan toimeentulo tulee heikkenemään kesäkuukausina. Kesätyön saaminenkaan ei ole itsestään selvää.

Esityksen tavoitteena on, että järjestelmä tulisi jatkossakin mahdollistamaan ensisijaisesti täysipäiväisen opiskelun. Koska asumislisä on yksilökohtainen, kaavamaisempi tuki, se mahdollistaa isommat tulot ilman, että sillä on vaikutusta tuen määrään. Esityksessä todetaan, että uudistus

parantaa opiskeluun kannustavuutta. Esitys on kuitenkin vaikutuksiltaan ristiriitainen ja epäselvä: asumislisää maksetaan vain opiskelukuukausilta, mikä kannustaa opiskeluun, mutta toisaalta etuuden pieneneminen voi kannustaa työntekoon opintojen ohessa. SAK pitää tärkeänä, että työkokemusta kartutetaan jo opintojen ohessa, kuitenkin niin, että työt eivät muodostu esteeksi opintojen etenemiselle. Tästä syystä hallituksen esityksen vaikutuksia on seurattava tarkoin.

Hallitus on kasvattanut lainan osuutta opiskelijoiden toimeentulona 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa. Asumislisään siirtymisen seurauksena lainan osuus opiskelijan yhteenlasketusta toimeentulosta kasvaa yli 60 prosenttiin ja asumistuen osuus laskee alle 20 prosenttiin. Opintotuki ja asumislisä ovat enintään yhteensä keskimäärin noin 530 euroa, joten opiskelija joutuu turvautumaan joko lainaan tai työn tekemiseen myös opintokuukausien aikana. Opiskelijoiden lainojen määrä on lisääntynyt ja Kelan tilastojen mukaan keskimääräinen opintolainan määrä on jo nyt yli 11 000 euroa. Opiskelijan on siis tasapainoteltava opintojen etenemisen, työnteon ja valmistumisen jälkeisen lainan takaisinmaksun suuruuden välillä.

Uudistuksen arvioidaan helpottavan opintotuen saajan edellytyksiä arvioida toimeentuloon vaikuttavia tekijöitä. Opiskelija hakisi jatkossa asumislisää opintotuen yhteydessä eikä erikseen kuten nykyisin asumistukea haetaan. Asumislisän määrään ei enää vaikuttaisi muiden samassa asunnossa asuvien tulot, joten tarveharkinta lievenisi ja järjestelmä suosisi yhteisasumista. SAK pitää tärkeänä, että etuuden hakeminen ja määräytyminen on ymmärrettävää. SAK kuitenkin huomauttaa, että kohtuuhintaisten asuntojen ja soluasuntojen löytäminen ei ole itsestään selvää ja asuntojen tarjonta vaihtelee paikkakunnittain paljonkin. Hallituksen esityksessä arvioidaan, että uudistus lisäisi asumisen tukea saavien opiskelijoiden määrää, mutta suurella osalla opiskelijoista asumisen tuen määrä voisi pienentyä, ellei opiskelijalla ole mahdollisuutta hankkia edullisempaa asuntoa.

SAK pitää kannatettavana, että jatkossakin lasta huoltavat opiskelijat voisivat saada yleistä asumistukea.

Yleisesti ottaen SAK pitää hallituksen esitystä teknisesti puutteellisena. Esityksen kieliasu on paikoin huolittelematonta, kirjoitusvirheitä löytyy paljon ja perustelut ovat osittain puutteelliset tai lyhyesti kuvattu. SAK huomauttaa myös, että on kohtuullista, että lausunnonantajilla on käytettävissään kaikki hallituksen esitykseen keskeisesti liittyvät arviot. Hallituksen esityksestä puuttuu kokonaan VATT:n toteuttaman tutkimuksen arviot.

Lisäksi SAK huomauttaa, että pääministeri Orpon hallitus on toteuttanut lukuisia ja merkittäviä leikkauksia sosiaaliturvaetuuksiin. Usea näistä leikkauksista koskee samoja henkilöitä, eikä nyt käsillä oleva hallituksen esitys ole poikkeus. Opiskelijoihin on jo aiemmin kohdistunut yleiseen asumistukeen tehdyt leikkaukset. Hallituksen esityksestä, kuten muistakin maan hallituksen tekemistä sosiaaliturvaheikennyksistä, puuttuvat kokonaan eri leikkausten yhteisvaikutusarvioinnit.

Vanhala Laura
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry